

شانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

طراحی مجتمع مسکونی با رویکرد علوم رفتاری

حمیدرضا جعفری^۱، سعید نعمتی^۲، رضا پرویزی^۳

۱- کارشناسی ارشد معماری، موسسه آموزش عالی دیلمان

۲- کارشناسی ارشد معماری، موسسه آموزش عالی دیلمان

۳- دکترای معماری، موسسه آموزش عالی دیلمان

Hamidrezajafari732021@gmail.com

چکیده

رشد بی‌سابقه معارف بشری و تحولات بزرگ اجتماعی در دهه‌های اخیر و همچنین تدوین و گسترش استانداردهای متعدد نه تنها رویه عملی طراحی محیط را آسان‌تر نکرده‌اند، بلکه در بسیاری از موارد حساسیت آن را است نمایانتر ساخته‌اند. دلیل این موضوع نمایان شدن پیچیدگی‌های زندگی انسان و اهمیت توجه به مسائل رفتاری در حوزه فردی و اجتماعی است. در مطالب پیش رو سعی گردیده به فرایند طراحی یک مجتمع مسکونی از زاویه علوم رفتاری نگریسته شود. به این معنا که در مراحل طراحی با توجه به نیازها و درک انسان از محیط، به بستر گسترده علوم انسانی در مطالعات محیطی و خصوصاً پژوهش‌های روانشناسان تکیه شده است. در این راستا به مکان‌هایی که تعامل‌های اجتماعی اتفاق می‌افتند توجه ویژه‌ای می‌شود. از این رو در هر مرحله کوشش شده است که مرزها و حریم‌های حوزه‌های مذکور شفاف‌نمایی شود و طراحی متناسب با رفتار مطلوب در هر فضا ارایه گردد.

هدف از این مطالعه، ارائه راهکارهای طراحی مسکنی مناسب برای عموم افراد با بهره‌گیری از معیارها و شاخصه‌های روانشناسی محیط و تأثیرات آن بر محیط اطراف است. با استفاده از تئوری‌های کنترل می‌توان مشاهده کرد که محیط نقش اساسی را در شکل‌گیری احساس ارزش‌ها و توانمند ساختن برای افراد و گروه‌های مختلف ایفاء می‌کند.

تحقیق حاضر با رویکردی نظری و تئوری و روش توصیفی تحلیلی به گردآوری داده‌ها با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی به تجزیه و تحلیل مولفه‌های محیطی در مجتمع مسکونی می‌پردازد. پس از بررسی اطلاعات، نتایجی مبنی بر اینکه طراحی بنا و فضاهای مجتمع مسکونی می‌تواند تأثیرات بسیاری بر تصورات افراد از مسکن و روحیه آنان و مدیریت استرس و نگرانی آن‌ها داشته باشد، به دست آمده و راهکارهای معمارانه‌ای به منظور تأثیر محیط در منازل و در طراحی از آن‌ها استفاده شده است.

کلمات کلیدی: مسکن، مجتمع مسکونی، علوم رفتاری، روانشناسی محیط.

۱- مقدمه

اگر کسی از شما بپرسد فضاهای مختلف خانه ایرانی معاصر را نام ببرید گمان می‌کنید تعداد فضاهایی که می‌توانید بشمرید از تعداد انگشتان دو دست تجاوز می‌کند؟ به غیر از اتاق خواب، پذیرایی، هال، نشیمن، آشپزخانه، توالت، حمام، حیاط، پاسیو و

شانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

تراش چندفضایی بگو به ذهنتان می‌رسد که از قلم افتاده باشد. حال مجسم کنید می‌خواهید فضاهای یک خانه ایرانی را در کمتر از صد سال پیش بشمرید. ببینید با چه تعداد و تنوعی مواجه می‌شوید: دربند، سربند، هشتی، دالان، حیاط، تختگاه، ایوان، مهتابی، بهارخواب، صغه، شارمی با شناسیو، طارمی، دوفری، سه در، پنجدری، شاه نشین، حوضخانه، شکم دریده، غلام گردش و... این تعداد و تنوع فضاها در اغلب خانه‌های تاریخی ایران با اندکی تغییر دیده می‌شود با این وصف روشن است که معماری ایرانی در طول زمان نسبت با گذشته تاریخی خویش دچار گسست شده و توانسته و ریشه‌های خود را حفظ کند و به زمان حاضر انتقال دهد. رشد بی‌سابقه معارف بشری و تحولات بزرگ اجتماعی در دهه‌های اخیر و همچنین تدوین و گسترش استانداردهای متعدد نه تنها رویه عملی طراحی محیط را آسانتر نکرده‌اند، بلکه در بسیاری از موارد حساسیت آن را نمایانتر ساخته‌اند. (شوئنوئر، نوربرت، ۱۳۸۰) دلیل این موضوع نمایان شدن پیچیدگی‌های زندگی انسان و اهمیت توجه به مسائل رفتاری در حوزه فردی و اجتماعی است. در مطالب پیش رو سعی کرده ایم به فرایند طراحی یک مجتمع مسکونی از زاویه علوم رفتاری نگریسته شود. به این معنا که در مراحل طراحی با توجه به نیازها و درک انسان از محیط، به بستر گسترده علوم انسانی در مطالعات محیطی و خصوصا پژوهش‌های روانشناسان تکیه شده است. در این راستا به مکان‌هایی که تعامل‌های اجتماعی اتفاق می‌افتند توجه ویژه‌ای می‌شود. از این رو در هر مرحله کوشش شده است که مرزها و حریم‌های حوزه‌های مذکور شفاف-نمایی شود و طراحی متناسب با رفتار مطلوب در هر فضا ارائه گردد. (لنگ‌جان، ۱۳۹۰)

مسکن یکی از اساسی‌ترین ملزومات زندگی انسان است که نیاز به آن مستقل از محدوده جغرافیایی، فرهنگی، اقلیمی است و یکی بیشترین دغدغه‌های انسان - در هر طبقه اجتماعی - همواره مسکن است. با توجه به اجتماعی بودن انسان و تمایل به زندگی جمعی، عموماً محل سکونت انسان‌ها در یک مجموعه واقع می‌شود. این مجموعه‌ها با توجه به شرایط مختلف شهر، روستا، محله و... نامیده می‌شوند. هر چند که حجم زیادی از فعالیت‌های انسان خارج از مسکن انجام می‌شود اما اساس مجموعه‌های یاد شده خانه و مسکن است. از این می‌توان گفت گسترده‌ترین فعالیت‌های انسانی در رابطه با ساخت بنا همواره در حوزه خانه‌سازی بوده و هست. حوزه مسکن در معماری دارای یکی از وسیع‌ترین بعدها از نظر گستردگی و مواجهه با مسائل مختلف است. از این میان می‌توان به مواردی همچون اقلیم، فرهنگ، اقتصاد و جمعیت اشاره کرد. (پوردیهیمی، شهرام، ۱۳۹۱) متأسفانه به دلیل رشد جمعیت و وجود مشکلات اقتصادی، در سال‌های اخیر بعد کمیته خانه بیشتر از بعد کیفیتی آن مورد توجه قرار گرفته است. توجه به کمیت در ساختمان سازی عموماً با مترکم سازی به شکل بلندمرتبه سازی همراه است. از آنجا که نمی‌توان بعد کمیته مسکن را نیز نادیده گرفت باید طراحی‌های مسکونی را به سمتی هدایت کرد که در کنار تامین تراکم مورد نظر، فضایی مطلوب برای ساکنان به ارمغان آورده شود. به نظر می‌رسد برای کسب این کیفیت لازم است در کنار رعایت اصول عمومی ساختمان سازی به رفتارها و واکنش‌های افراد در محیط‌های مختلف اجتماعی توجه بیشتری شود. در مطالب پیش رو سعی بر طراحی یک مجتمع مسکونی با توجه به علوم رفتاری شده است. (لنگ‌جان، ۱۳۹۰)

۲- پیشینه تحقیق

(عنانهاد و همکاران، ۱۳۹۸) در مقاله ای تحت عنوان سنجش حس تعلق به مکان و حفظ هویت واحدهای مسکونی در محله شهری، مطالعه موردی: محله قدیمی ساغریسازان رشت مفهوم سکونت و شکل گیری آن در رابطه انسان با مکان، با برآورده شدن نیازها و رفتارهای انسان ارتباط تنگاتنگ دارد. در این رابطه هویت به مثابه حس بودن و تعلق از نکات ضروری می‌باشد. اما مشکلات اقتصادی، فرهنگی و زیرساختی موجود در بافت قدیم، یکنواختی محیط و بلندمرتبه سازی، کاهش هویت

شانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

بومی، فقدان حس زندگی جمعی، مهاجرپذیری، فقدان خاطرات جمعی در آپارتمان نشینی، عدم انس با محیط، تغییر نگرش مردم به زندگی در واحدهای مسکونی جدید به چشم می خورد.

(سجادی قائم مقامی و همکاران، ۱۳۸۹) در مقاله‌ای تحت عنوان اصول پایداری اجتماعی در مجتمع‌های مسکونی، پایداری اجتماعی مجتمع‌های مسکونی را از دید جامعه صاحب نظران و متخصصان ایرانی بررسی کرده است. بررسی نتایج استخراج شده از پرسشنامه ۴ عامل رامشخص کرده است: ۱- آسایش درون خانه ۲- بازی پذیری فضاهای باز و چند منظوره برای کودکان ۳- هویت اجتماعی ۴- نظم اجتماعی.

(نوربرگ شولتز، ۱۳۸۸) در مقاله‌ای تحت عنوان، روح مکان به سوی پدیدار شناسی معماری، حس مکان را خوانایی، ادراک محیط بصری و هماهنگی قرارگاه رفتاری با محیط بصری می‌داند. از نظر وی حس مکان در مکان‌هایی یافت می‌شود که دارای شخصیت مشخص و متمایز هستند. شخصیت محیطی از چیزهای ملموس ساخته شده که دارای مصالح، شکل، بافت و رنگ است. و تعلق کالبدی به مکان، برگرفته از عناصر و اجزا کالبدی مکان به عنوان بخشی از فرایند شناخت و هویت انسانی می‌باشد.

(انجمنی و همکاران، ۱۳۹۳) در مقاله‌ای تحت عنوان "بازشناسی هویت فرهنگی و اجتماعی در مجموعه‌های مسکونی گذشته مورد مطالعه مجموعه عربها یزد"، عوامل کالبدی به سه دسته بعد توصیفی - شناختی، بعد ارزیابی - عاطفی، قرارگاه و موضوع نیازهای فرد از مکان تقسیم کردند و در پایان به این نتیجه رسیدند که هویت به عنوان یکی از جنبه‌های کیفی زندگی شهری در معنی و غنا بخشیدن به حضور و زندگی انسان‌ها در محیط اهمیت دارد، ولی هنوز از مفهوم پیچیده و گسترده‌ای برخوردار است. در حالیکه برخی فضاهای شهری با هویت نامیده می‌شوند، در مقابل برخی دیگر از فضاها شهری فاقد هویت طبقه‌بندی می‌شوند. بر خلاف اهمیت بسیار هویت مکانی و نقش تاثیر گذار آن در ایجاد ساختار فضایی - کالبدی با دوام از جهت استقبال مردم، موضوع هویت مکانی هنوز در ابعاد مختلف خود مبهم باقی مانده و بسیاری از تاثیرات آن نادیده گرفته می‌شود.

(داعی پور، ۱۳۹۰) در مقاله‌ای تحت عنوان ادراک فرآیندهای محیطی، تعلق مکانی و دلبستگی، واژه‌هایی نزدیکند، که به عنوان عوامل معنایی ذهنی مجدداً بر چرخه کنش‌های محیطی وارد و فعالیت را بیشتر می‌کند. هر تغییری که از نظر کمی و کیفی فعال تر بوده و قابلیت جوابگویی به هر سه بعد ادراکی را دارا باشد عاملی مؤثرتر در تعلق خاطر به مکان خواهد بود.

(مسعود و همکاران، ۱۳۹۱) معتقد است ساختمان‌های قدیمی به ما حس تاریخ و تداوم می‌دهند، ما می‌خواهیم بدانیم در کجا و چه زمانی هستیم و چگونه زمان حال با زمان گذشته و آینده مرتبط است. مکان و زمان با هم دو بعد اصلی هستند که ما در میان آن‌ها زندگی می‌کنیم. هویت مکان بر بازگو کردن اهمیت مکان در شهرهای ما و تکرار این نکته استوار است که طراحی و برنامه‌ریزی شهری نیازمند پذیرش تفاوت و تنوع برای روح و حیات بخشیدن به شهر است.

۳- روش تحقیق

با توجه به سوال پژوهش، از روش تحقیق کیفی با رویکرد تئوری و نظری استفاده شد. روش‌های تحقیق کیفی درصدد کشف و درک دنیای درونی افراد هستند و از آنجا که تجارب، ساختار حقیقت را برای هر فرد تشکیل می‌دهند، محقق فقط با وارد شدن به دنیای تجربیات افراد می‌تواند معنای پدیده‌ها را از زاویه دید آن‌ها کشف نماید. در مطالعه حاضر با استفاده از این روش و بررسی عمیق تجارب و رفتارها در دنیای واقعی افراد به توضیح پدیده پرداخته شده است.

شانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

این پژوهش در جهت آزمون فرضیه که قبلاً اشاره شده بود، یعنی رابطه معناداری میان استفاده از محیط و تاثیر طراحی خانه بر روی محیط وجود دارد.

یکی از اصلی ترین بخش‌های هر کار پژوهشی را جمع‌آوری اطلاعات تشکیل می‌دهد. چنانچه این کار به شکل منظم و صحیح صورت پذیرد، کار تجزیه و تحلیل و نتیجه‌گیری از داده‌ها با سرعت و دقت خوبی انجام خواهد شد. برای جمع‌آوری اطلاعات در کارهای پژوهشی، چهار روش عمده را مورد استفاده قرار می‌دهند:

- استفاده از اطلاعات موجود

- مشاهده

- مصاحبه

- پرسشنامه

پرسشنامه که ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها از محیط در این پژوهش است، شامل دسته‌ای از پرسش‌ها در مورد کیفیت ادراکی مولفه‌های محیطی بر مسکن و تاثیر مسکن بر محیط اطرافش است. هدف از ارائه پرسشنامه، کسب اطلاعات معین درباره موارد ذکر شده می‌باشد. مزایای بهره‌گیری از این ابزار عبارتند از:

- عدم نیاز به شخص مصاحبه‌کننده، بنابراین عدم تاثیر وجود چنین شخصی بر فرایند پژوهش

- ساده و ارزان

- سادگی در طبقه‌بندی و تجزیه و تحلیل داده‌ها

- دقت بیشتر پاسخ‌ها به واسطه محرمانه ماندن افراد

- امکان انجام مطالعات بزرگ

- یکسان بودن شرایط محیطی در زمان تکمیل پرسشنامه

۴- ادبیات تحقیق

۴-۱- مفهوم مسکن

در سده‌های اخیر، متناسب با تغییر انسان سنتی به انسان صنعتی، خانواده‌ای که در گذشته به صورت گسترده و فراتر از یک زوج و فرزندان بود، تحت تاثیر ایجابات زندگی صنعتی شهری دستخوش تغییر قرار گرفت. در این دوران خانواده‌ای پدید آمد مرکب از پدر، مادر و تعدادی فرزند، که اصطلاحاً خانواده هسته‌ای نامیده شد و از حیاطی متفاوت با خانواده گذشته برخوردار گشت و الگوی مسکن او متأثر از شرایط جدید متفاوت گردید. بدین ترتیب انسان در حرکت از جامعه پیشا صنعتی به یک جامعه پسا صنعتی به ناچار شکل جدیدی از خانواده را تجربه کرد که مسکن به عنوان نماد و آئینه تمام نمای این تغییرات، باید توان پذیرش و سامان‌دهی تغییرات به وجود آمده را داشته باشد (پوردیهیمی، ۱۳۹۱).

مفهوم مسکن علاوه بر محدوده فیزیکی واحد مسکونی کل محیط مسکونی را نیز در بر می‌گیرد که شامل کلیه خدمات و تسهیلات ضروری مورد نیاز برای خانواده مانند اشتغال، آموزش، خرید، بهداشت و تفریح نیز می‌گردد. در واقع تعریف و مفهوم عام مسکن یک واحد مسکونی نیست، بلکه محیط مسکونی را نیز در بر می‌گیرد. به عبارت دیگر مفهوم مسکن تنها یک سرپناه

شانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

فیزیکی نیست و کلیه محیط‌های مورد نیاز خانواده، یعنی خدمات و تسهیلات عمومی لازم برای زندگی را نیز شامل می‌گردد. این دیدگاه بر این موضوع تاکید دارد که شهر مانند هر موجود زنده از اجزایی تشکیل شده که اصلی‌ترین عنصر در شکل‌گیری آن را می‌توان مسکن دانست.

۴-۲- مجتمع‌های مسکونی با ارتفاع متوسط

مجتمع‌های مسکونی با ارتفاع متوسط یعنی ۴ تا ۸ طبقه جایگزین‌های بسیار مناسبی برای آپارتمانهای بلند محسوب می‌شوند. این آپارتمانها در اوائل قرن ۲۰ در بیشتر شهرهای آمریکا بسیار معمول بودند. پیش از ۱۹۲۰ میلادی استفاده از آسانسور فقط محدود به آپارتمانهای بسیار بلند بود که دو دلیل برای آن وجود داشت: دلیل اول مشکل نصب اولیه و هزینه‌های نگهداری آن و دلیل دوم هزینه قابل توجهی بود که صرف پرداخت به متصدی آسانسور می‌شد و ضربه‌ای اقتصادی به شمار می‌آمد. پس از تجدید نظر در قوانین ساختمانی آمریکا که اجازه استفاده از آسانسور را به تمام ساکنان می‌داد، بکار گرفته شد. مجتمع‌های مسکونی تا ۶ طبقه احتیاج به یک آسانسور بدون متصدی داشتند. زیرا در صورت بروز مشکل ساکنان می‌توانستند به آسانی توسط راه پله به واحد مسکونی خود دسترسی پیدا کنند. بسیاری از ساختمانهای مسکونی سنتی با ارتفاع متوسط پس از رواج آسانسورهای بدون متصدی بازسازی شدند و در آنها آسانسور نصب گردید.

روحیات و خواسته‌های انسان در حال گسترش می‌باشد. خانه‌های ساخته شده در این مجتمع‌ها، فقط فضایی برای گذران زندگی هستند و کیفیت زندگی در آن‌ها بسیار کم مورد توجه قرار گرفته شده است، از طرفی با افزایش جمعیت، نیاز جامعه به طراحی چنین فضاهایی بسیار زیاد شده است. از این رو تحقیق و پژوهش در ارتباط با تأمین کیفیات لازم مورد نیاز انسان برای زندگی در مجتمع مسکونی اهمیت بسیاری یافته است، بنابراین دستیابی به اصولی، برای طراحی یک مجتمع مسکونی مناسب حائز اهمیت می‌باشد (پیرمحمدی، ۱۳۹۴).

۴-۳- علوم رفتاری

علوم رفتاری شامل تمامی رشته‌هایی است که کاوش در فعالیت و کنش‌های میان ارگانیسم‌های یک دنیای طبیعی می‌پردازد. این علم شامل آنالیزهای سیستمی و بررسی‌های حیوانات و انسان‌ها، از طریق مشاهدات تجربی طبیعی کنترل شده و فرمول‌بندی‌های دقیق است. نمونه‌هایی از علوم رفتاری عبارتند از: روان‌شناسی، علوم شناختی و مردم‌شناسی. (www.fa.wikipedia.org)

۴-۳-۱- رفتار

رفتار پاسخی است که ارگانیسم به محرک بیرونی می‌دهد. به بیان دیگر رفتار واکنشی است که در برابر یک عمل یا کنش بیرونی از موجود زنده سر می‌زند. این رفتار در انسان پیچیده‌تر از سایر موجودات است. دلیل این پیچیدگی، فرآیندهای ذهنی گسترده و تو در توی انسان است که روی هم رفته موضوع دانش روانشناسی را تشکیل می‌دهد. در علم روانشناسی رفتار کاربرد زیادی دارد و یکی از مهمترین شیوه‌های کشف بیماری‌های روانی کشف از طریق مشاهده بالینی و سنجش رفتار است که از طریق متدهای علمی پژوهشی انجام می‌گردد. همچنین بر روی حالات گوناگون فرد هم نام‌هایی گذاشته شده که به رفتارهای مختلف خوانده می‌شوند.

(www.fa.wikipedia.org)

شانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

۴-۴- روانشناسی محیط

روانشناسی محیط از ابتدای دهه ۶۰ قرن بیستم به وجود آمد. ابتدا در سالهای ۱۹۶۰-۱۹۷۰ اولین کار روانشناسی محیط این بود که آثار محیط فیزیکی و اجتماعی بر افراد را بفهمد، اما از دهه ۱۹۸۰ به بعد به بررسی نقش افراد بر محیط هم می‌پردازد. از جمله سرفصل‌های این شاخه از روانشناسی قلمرو و رفتار قلمروی، تراکم و ازدحام و همچنین استرس‌زاهای محیطی است. این رشته از روانشناسی شاخه ایست میان رشته‌ای که با معماری، معماری منظر و طراحی شهری رابطه‌ای نزدیک دارد. (بدار، لوک و ژوزه دزیل و لوک لامارش، ۱۳۸۱، روانشناسی اجتماعی، ترجمه دکتر حمزه گنجی)

۴-۴-۱- روانشناسی محیط و معماری

روانشناسی محیطی مطالعه روابط پیچیده بین مردم و محیط اطرافشان است. به عقیده جی‌فورد روانشناسی محیطی با شاخه اصلی روانشناسی تفاوت دارد زیرا به محیط فیزیکی روزمره می‌پردازد. این علم چارچوبی از نقطه نظرات، تحقیق‌ها و فرضیات را فراهم می‌آورد که می‌تواند به ما در درک بهتری از روابط متقابل انسان و محیط اطراف، کمک کند. با استفاده از این دانش می‌توان پیش از طراحی و ساخت، ارزیابی‌هایی را انجام داد که بهترین ابزار برای طراحان حرفه‌ای به حساب می‌آید. اگر ما بدانیم چه چیز در گذشته عملکرد بهتری از خود نشان داده است، برای طراحی بهتر در آینده آمادگی بیشتری خواهیم داشت. با استفاده از تئوری‌های کنترل می‌توان مشاهده کرد که محیط نقش اساسی را در شکل‌گیری احساس ارزشها و توانمند ساختن برای افراد و گروه‌های مختلف ایفاء می‌کند. فرضیه فضای قابل دفاع پیشبینی می‌کند که تغییرات مشخصی در طراحی فضاهای مسکونی که باعث کاهش فضاهای شهری عمومی و افزایش طبیعی نظارت، بازبینی و حس مالکیت توسط ساکنین می‌شود، باعث جرم خواهد شد. در محله‌هایی در اوهایو و نیویورک با در نظر گرفتن این امر در طراحی و توجه به فضاهای قابل دفاع، نرخ جرم کاهش یافته است. نمونه دیگر پارکی در یکی از محلات سیاتل می‌باشد که ساکنان محله نهایت مراقبت و نگهداری را از پارک محله خود انجام می‌دهند. شهروندان نقش فعالی را در از بین بردن علفهای هرز، تمیزکردن مسیرها و بطور کلی مراقبت از سلامت پارک ایفاء می‌کنند. در اصل آنها پارک را مال خود می‌دانند. (www.iran.eng.com)

۵- نتیجه گیری

انسان همواره تعاملی تنگاتنگ با محیط پیرامون خود داشته و خود نیز نقش موثری در شکل دهی به آن ایفا کرده است. بشر امروز با رشد زندگی شهری و وابستگی بشر به زندگی ماشینی، از درک احساس و عواطف محیط پیرامون و آسایش حاصل از کیفیت‌های موجود در محیط طبیعی دور شده است. همین امر منجر به بروز مشکلات عدیده‌ای شده است که در راستای برطرف نمودن این مسائل، دانش‌های نوینی مانند روان‌شناسی محیطی و روان‌شناسی در احساس و ادراک در جوار علوم انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی و دیگر دانش‌های مشابه مطرح شده‌اند. محوریت بحث این دانش‌ها بر نحوه ادراک انسان از محیط، حس تعلق به مکان و ارتقاء کیفیت این ادراک است. ادراک انسان از محیط از محوری‌ترین مقولات در حس تعلق و هویت مکانی است.

شانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

و همچنین می توان گفت که از ابتدایی ترین نیازهای بشر در طول تاریخ، نیاز به مسکن است. یکی از مباحثی که در سال های اخیر مورد توجه محققان و صاحب نظران قرار گرفته است، بحث مسکن و عوامل موثر در مجموعه های مسکونی است. منظور از مولفه های تاثیرگذار در طراحی مجموعه های مسکونی، مجموعه ای از معیارهای اجتماعی و روانشناختی است که در ادراک و دریافت مجموعه های مسکونی و در نتیجه در برنامه ریزی و طراحی آن ها موثر است که این مولفه ها در سه مقیاس بررسی و دسته بندی شده اند. در مقیاس اول، رابطه مجموعه های مسکونی با محیطهای اطرافش بوده و در مقیاس دوم، رابطه درونی مجموعه ها با هم و نحوه ارتباط آن ها با بیرون است. هر چقدر محیط در تامین سطوح مختلف نیازهای انسانی توانا تر باشد، به همان نسبت ارتباط فرد با محیط موثرتر است و نهایتاً معنای استنباطی مثبتی به همراه خواهد داشت.

مراجع

۱. انجمنی، زینب، مهوش، پرپسا، کشاورز، مرضیه، بازشناسی هویت فرهنگی و اجتماعی در مجموعه های مسکونی گذشته مورد مطالعه مجموعه عربها یزد، اولین همایش ملی معماری مسکونی، آموزشکده واحد ملایر، ۱۳۹۳
۲. پوردیهیمی، شهرام، شهر، مسکن و مجموعه های چاپ اول، تهران: انتشارات آرمان شهر، ۱۳۹۱
۳. پیرمحمدی، محمد، تاثیر عوامل اقلیمی در طراحی ساختمان و راه رسیدن طراحی پایدار، مقاله چاپ شده در همایش ملی عمران و معماری با رویکردی بر توسعه پایدار، ۱۳۹۴
۴. داعی پور، زینب، رابطه حضور طبیعت و افزایش حس تعلق در خانه های سنتی ایران، فصلنامه هنر معماری و شهرسازی نظر، شماره ۳۰، صص ۴۹-۵۸، ۱۳۹۰
۵. ژوزه، دزیل، لوک، لامارش، لوک، بدار، روانشناسی اجتماعی، ترجمه حمزه گنجی، نشر ساوالان، ویراستار مالک میرهاشمی، چاپ ششم، ۱۳۸۱
۶. سجادی قائم مقامی، پروین السادات و همکاران، اصول پایداری اجتماعی در مجتمع های مسکونی، صص ۷۵-۸۷، ۱۳۸۹
۷. شوئنوئر، نوربرت، ترجمه شهرام پوردیهیمی، نشر روزانه، تهران، چاپ ۲، ۱۳۸۹
۸. عنانهاد، محمود و همکاران، سنجش حس تعلق به مکان و حفظ هویت واحدهای مسکونی در محله شهری، مطالعه موردی: محله قدیمی ساغریسازان رشت، دوره ۱۰، شماره ۱، صص ۷۳-۸۸، ۱۳۹۸
۹. لنگ، جان، آفرینش نظریه معماری « نقش علوم رفتاری در طراحی محیط»، ترجمه دکتر علیرضا عینی فر، چاپ پنجم، تهران: موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۹۰

شانزدهمین کنفرانس ملی شهرسازی، معماری، عمران و محیط زیست

۱۰. مسعود، محمد و همکاران، زیبایی شناسی تطبیقی مولفه های حس مکان و حس تعلق در فضای شهری، نشریه پژوهش هنر(در فصلنامه علمی-ترویجی)، سال دوم، شماره سوم، ۱۳۹۱

۱۱. نوربرگ شولتز، کریستین، معماری معنا و مکان، ترجمه ویدا نوروز برازجانی، نشر جان جهان، تهران، چاپ اول، ۱۳۸۸

(www.fa.wikipedia.org)

(www.fa.wikipedia.org)

(www.iran.eng.com)